

בתרגום עברי של י. ח. ברנר

מעשה רב ונפלא, איך שטוביה החלבן, יהודי עני ומטופל בבנים, נתעלה ונתעשר לפתע פתאם ע"י מאורע משונה שאינו כנמצא ושכדאי הוא להיות חקוק בעט סופר על הגליון ונתון בלוח למען ירוץ קורא בו. מסופר בלשונו של טוביה בעצמו ומורצה ע"י המחבר מלה במלה.

מקימי מעפר דל, מאשפות ירים אביון.

(תהלים קי"ג ז')

כשעולה לפני ההשגחה הפרטית של השם יתברך לזכות את בן-האדם בזכיה גדולה, הרי אז, שומע אתה, אדוני שלום-עליכם, בוא יבוא הדבר ישר לפתח ביתו של המוצ-לח, וכמו שנאמר: למנצח על הגתית - ופרשו חכמים: ברחוב ירוצו, אל החלונות יעלו; אין עצה אז ואין חכמה ואין תחבולה ואין חריצות. ואם הדבר הוא להפך, חלילה, שוב לא יועילו לכם או כל הדיבורים, שתרו-פתם כתרופה לגבי השלג דאשתקד, וגם על זה מקרא מלא דבר-הכתוב: הנושך עקבי סוס ויפול רוכבו אחרו, כלומר: לאדמה!... אדם יסודו מעפר, לפעמים הולך הוא וטורח ויגע, ואין נחת, בשום אופן, לא נשאר אלא לשכב - שונאי ציון - ולגוזע! ופתאם, לא ידוע מאין ומהיכן - גילה, רינה, דיצה מכל הצדדים, ככתוב: רוח והצלה יעמוד ליהר-

דים - לפירושן של המלות הרי כבודו אינו זקוק לי, אלא שפשוטן: יהודי, כל זמן שהנשמה בקרבו ועורק אחד עדיין מפרפר בו, אל יאש את לבו מן הבטחון. מבשרי הזיתי את זאת, איך שהבורא יתברך, המנהג את עולמו, התנהג עמדי והזמין לי פרנסתי זו של עכשיו. דלכאורה: כיצד אני נעשה פתאום לחלבן, למוכר גבינה וחמאה, בשעה שאבותי ואבות-אבות לא ידעו מעולם ממס-חר זה? וכדאי הוא הדבר, בנאמנות, שתש-מע, אדוני שלום עליכם, לכל ספורי מתחילה ועד סוף. הבה ואשב לי קצת כאן על הדשא בקרבת כבודו, והסוס שלי יהא רועה לו פורתא וישתמש בכלי-לעוסו, כאמור: נשמת כל חי - הכל חשובים לפני המקום.

בקיצור, זה היה קרוב לימי חגי-השבועות, זאת אומרת - בכדי שלא אכזב - שבוע או שני שבועות לפני החג, ואולי, הא? שבועות מספר לאחר החג, אל נא תשכח, אדוני שלום עליכם, שכבר עברו מאז, קמעא קמעא - המתן ואגיד לך בדיוק - תשע שנים, תשע, ואפשר עשר, ואולי עשר עם הוספה, אני הייתי אז, כמו שכבודו רואה אותי השתא, כלל לא זה של עכשיו. רצוני לומר, אמנם טוביה זה עצמו, אבל, בכל זאת, לא זה, כמו שכבודו אומר: אותה מרת ינטה ממש, אלא שהצעף שעליה אחר הוא. דהיינו? הייתי, לא עליכם, קבצן מארץ הקבצנים, אף על פי שלאידך גיסא הריני גם עכשיו רחוק מהיות נגיד, ומה שחסר לי עד היום לגבי ברודסקי, הלואי שהיינו, אני וכבודו, משתכ-רים זה גם שנינו עד שלהי דקייטא, אלא שכלפי מצבי אז, הריני עתה, רשאים לומר, יהודי עשיר, עם סוס ועגלה משלי, עם, בלי עין הרע, זוג פרות חולבות, ועוד אחת, שעו-ברה בצדה; יש, אל אחטא בשפתי, גבינה וחמאה וכותח חדשים לבקרים, יגיע כפינו, משום שעליך לדעת: כולנו עובדים, אין אחד מבני-ביתי, ברוך השם, שיהא יושב וידיו מופשלות לריק; זוגתי תחיה חולבת את הפרות, הילדים שלי נושאים כדים ומגי-שים כדים, עוסקים בעשיית החמאה ובשאר,

הזכיה הגדולה

סיפור מופלא, איך טביה החלבן, יהודי עני, מטופל בילדים, לפתע פתאום ראה אושר בשל מקרה משונה ומוזה, שכדאי שיתארוהו בספר. - מסופר עלידי טביה עצמו ונמסר מלה במלה.

מקימי מעפר דל,

מאשפות ירים אביון

דהיינו: הוא מקים את העני מן האדמה, הוא מרים את הקבצן מן הובל.

(תהלים קי"ג ז')

- כשנועדה לאדם הזכיה הגדולה, שומע אתה, אדוני שלום-עליכם, אז היא באה ישר אל-תוך הבית, איך אתה אומר: "למנצח על הגתית", כשהולך לך - זה רץ: אין פה שום עניין של שכל ושל זריזות. ושמה חלילה להיפך, אז יכול אתה להתפוצץ מרוב דיבור וזה יעזור לך כמו השלג דאשתקד, איך אתה אומר: "אין חכמה ואין עצה נגד סוס מזופת". אדם עובד בפרך, נקרע לגזרים, אין מה לעשות אלא אם תשכב, על כל שונאי ציון, ותמות! פתאום, לא יודעים ממה ומנין, מסייסים לך סוסים מכל הצדדים, כמו שכתוב בפסוק: "רוח והצלה יעמוד ליהודים": לפרש לך אינני צריך, אבל הפשט הוא, שיהודי, "כל זמן שהנשמה בקרבי" - אם וריד אחד עוד הולם בו, אסור לו לאבד את הביטחון. אכן ראיתי זאת מעצמי, איך העליון הנהיג אותי ואת פרנסתי הנוכחית. שהרי איך מגיע אני למכור מכל הדברים דווקא גבינה וחמאה לפתע-פתאום, כשהסתא של הסכתא שלי אף פעם לא סחרה בדברי חלב? באמת, כדאי שתשמע את כל הסיפור מן ההתחלה עד הסוף, אשב לי לרגע כאן לצדך על הדשא, שילעס לו הסוס בינתיים משהו, איך אתה אומר: "נשמת כל חי" - גם הוא ברייה אצל אלוהים.

בקיצור, זה היה בערך בסביבות שבועות, זאת אומרת, שלא אגיד לך שקר, שבוע או שבועיים לפני שבועות: ואולי, הה? כמה שבועות אחרי שבועות. אל תשכח, זה כבר לאט-לאט, שאגיד לך במדויק, עברה שנה וחצי-שבוע, זאת אומרת בדיוק תשע שנים או עשר, ואולי עוד עם זנב. אני אז הייתי, כמו שאתה רואה אותי כאן, לגמרי לא זה שעכשיו, זאת אומרת באמת אותו טביה עצמו, אבל בכל-זאת לא אותו עצמו, איך אתה אומר: אותה ינטה אשה, רק אחרת לבושה. דהיינו מה? הייתי, לא עליכם, קבצן עם שבעה שובלים. אם כי, אם רוצים לגלגל את השיחה לאחור, אני עוד עכשיו די רחוק מלהיות עשיר. מה שעוד חסר לי עד ברועקי - יכולים שנינו לאחל לעצמנו שגרויח הקיץ עד אחרי סוכות: אבל לעומת אז, היום אני, זאת אומרת, יהודי עשיר, עם סוס-ועגלה משלו, עם, בלי עין-הרע, זוג בהמות חולבות, ועוד אחת שהנהגה תמליט. יש, כל נחטא, גבינה וחמאה ושמת טריה כל יום, מעמלנו של עצמנו, כי כולנו עובדים, איש לא יושב בטל. אשתי, שתחיה, חולבת את הבהמות, הילדים מביאים כדים, מקציפים חמאה, ואני עצמי, כמו שאתה רואה אותי כאן, נוסע לי כל יום עם שחר לשוק, עובר את כל הקייטנות של בויבריק, אתה מתראה לך עם פלוני, עם אלמוני, כל בעלי-הבתים הגדולים של יהופץ, משוחח קצת עם בן-אדם, אז אתה מרגיש, שגם אתה משהו חתיכת בן-אדם בעולם, איך אתה אומר, ולא חייט

צועל: ולא כל שכן בשבת - אז אני הרי לגמרי מלך, מציץ בספר יהודי, פרשה של חומש, קצת תרגום, תהלים, פרק, זה, ההוא, לוקש, בוידם - אתה מסתכל עלי, אדוני שלום-עליכם, וחושב בלבך תוך כדי כך בוודאי: "א, הטביה הזה הוא הרי באמת בכל-זאת משהו יהודי ש'אשר'!..." בקיצור, אז מה התחלתי לספר לך? כן, אז אני, זאת אומרת, הייתי אז, בעזרת אלוהים, בעוני מר, גוועתי, לא על שום יהודי, עם אשה וילדים שלוש פעמים ביום ברעב, חוץ מארוחת-ערב. עבדתי בפרך כמו חמור, סחבתי קורות מן היער עד לתחנת-הרכבת עגלה מלאה, שלא יהיה לך לחרפה, בעד שני זהובים ליום, וזה - לא כל יום, ולך תקיים בזה, בלי עין-הרע, בית מלא נקרנים, שיהיו בריאים, עם, להבדיל, סוס, שיושב על מזונותיך, שאינו רוצה לדעת מה רש"י אומר, צריך ללעוס כל יום, בלי שום תירוץ. מה עושה אלוהים? שהרי הוא, איך אתה אומר, זן ומפרנס לכל - מנהיג את עולמו הקטן בחכמה, בשכל: רואה הוא, איך אני מתענה פה כך על חתיכת הלחם, אומר הוא לי: "אתה בוודאי חושב, טביה, שזהו זה, שכבר אחרי ככלות הכל - סוף העולם, השמיים נפלו עליך? פה, אתה טיפש גדול! הנה תראה, כיצד, אם רק אלוהים ירצה, יסתובב המזל לרגע "משמאל - אחורה פנה!" ואור נהיה בכל הזוויות: יוצא, כמו שאנחנו אומרים ב"ונתנה תוקף": "מי ירום ומי ישפל" - מי שנוסע ומי שהולך ברגל. העיקר הוא - בטחון, יהודי צריך לקוות, רק לקוות. אלא מה? שבינתיים אתה משחיר מצרות? אז בשביל זה הרי אנחנו משהו חתיכת יהודים בעולם, איך אתה אומר, אתה בחרתנו - לא בחינם מקנא בנו העולם... כלפי מה אני מדבר על זה? אני מדבר כלפי איך שאלוהים נהג בי, באמת רק נסים ונפלאות, מותר לך לשמוע.

ויהי היום, פעם אחת לעת בוא הלילה, נוסע אני לי כך בלביהקיץ ביער, כבר בחזרה הביתה, בלי הקורות; הראש באדמה, על הלב שממה וחשכה; הסוס, מסכן, בקושי מתבלבל ברגליו, אם תאיץ ואם תרכיץ. "תזחל, אני אומר, ביש-מזל, ישר לתוך האדמה יחד אתי, שתדע גם אתה מה פירוש תענית ביום-קיץ ארוך, כשאתה שוכן אצל טביה בתורת סוס!" שקט סכיב-סכיב, כל צליפה בשוט מהדהדת ביער; השמש שוקעת, היום גוסס; צללי העצים מתמשכים ארוכים כמו הגלות היהודית; מתחיל להחשיך וקודר מאוד בלב. כל מיני מחשבות והרהורים זוחלים לתוך הראש, כלי-מיני דמויות של אנשים, שכבר מתו מזמן, באות לקראתי; ופה אני נזכר בבית - אוי ואבוי לי! בבית חושך, קדרות; הילדים, שהיו בריאים, ערומים ויחפים, מצפים, המסכנים, לאבא, הביש-מזל הזה, שמא יביא הביתה כיכר של לחם טרי, ואולי לחמניה; והיא הזקנה שלי, כרגיל יהודיה, רוטנת: "ילדים הייתי צריכה ללדת לו, ועוד שבעה ולא פחות, מה לעשות אם לא לקחת, אלוהים שלא יעניש אותי על הדברים, ולזרוק אותם חיים לתוך הנהר!" טוב לשמוע דיבורים כאלה? הרי אני אלא בן-אדם, איך אתה אומר: בשר ודגים, את הקיבה לא תסתום במלים; חוטפים חתיכת דג-מלוח או מתחשק תה, ולתה צריכים סוכר, וסוכר, אתה אומר, אצל ברוצקי. "על פרוסת הלחם, אומרת אשתי שתחיה, המעיים, אי-ודבר, ימחלו, אבל בלי כוס תה, אומרת היא, אני בבוקר מתה לגמרי: התינוק, אומרת היא, כל הלילה מוצץ ממני את הדבקי!" וביתיים הרי אני בכל-זאת איזה יהודי בעולם, באמת תפילת מנחה, איך אתה אומר, היא לא עז, לא תברח, אבל להתפלל צריכים. תאר לך, איזו תפילה יפה כבר יכולה להיות, שבדיוק כשעומדים שמונה-עשרה, מתפרע, מעשה-שטן, הסוס כמו מטורף; או צריכים לרוץ אחרי העגלה, לתפוס את המושכות ולשיר "אלוהי אברהם אלוהי יצחק אלוהי יעקב" - יפה עמדת שמונה-עשרה! ופה, כאילו להכעיס, מתחשק דווקא להתפלל בטעם, בלב, אולי יקל על הנשמה...

בקיצור, רץ אני לי ככה אחרי העגלה ואומר שמונה-עשרה בקול רם, בניגון, כמו, להבדיל, ליד העמוד בבית-הכנסת: "מכלכל חיים בחדסד" - הוא אשר מספק מזון לכל בראויו, "ומקיים אמונתו לי שני עפר" - אפילו מי ששוכב באדמה ואופה כעכים. אוי, חושב אני לי, שוכבים אנחנו באדמה! אוי, נקרעים לגורים! לא כמו ההם, למשל, עשירי יהופץ אני מתכוון, שיושבים כל הקיץ בבויבריק בקייטנות, אוכלים ושותים ורוחצים בכל טוב. אוי, ריבונות-של-עולם, למה זה מגיע לך? אני, נדמה לי, יהודי כמו כל היהודים. גוואלד, אלוהי-ניני, אינם כלל חייהם של אותם הנגידיים היהופי-ציים, למשל, שיושבים בכל ימות-החמה בבויבריק בנאות-הדשא, אוכלים ושותים וטובלים ש"י טבילות בכל מיני משמנים ומעדנים ותענוגי בני אדם וכל טוב, אוי, רבונו של עולם, מפני מה ניתנה מידת-דיןך רק עלי, עלי? דומה, שהרי אני יהודי ככל היהודים, גוואלד, אב הרחמים, ראה נא בענייני - התבונן נא, אני אומר לו, איך שאנו מתענים וסובלים, והגן על העניים האובדים והנידחים, כי אם לא אתה לנו - מי לנו? רפאנו ונרפא - שלח לנו את הרפור-אה השלמה, כי ה"מכה" כבר כולה שלנו ונלקינו בה בכפלים... ברח עלינו את השנה הזאת, שתהא שנת שובע וברכה בכל מיני תבואה, דגן וחיטה ושעורים, אעפ"י שלא ידך גיסא, איזו טובה תצמח לי מזה? וכדומה למשל, סוסי - מה קנו יהלוך אם מספוא ביוקר הוא או בזול?... אבל, פע, את ריבון העולמים אין מקשין כל קושיות, וביחוד יהודי חייב בודאי לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה ולומר על הכל "גם זו לטובה" - מסתמא כך עלה לפני רצוני יתברך. "ולמלשינים" - הריני עומד וממשיך תפילתי - המלשינים, "הריסטוקרטיין", האו-מרים אין אלהים בארץ, - נאה תהא צורתם כשיבואו להתם... בעד הכל ישלמו ברי-בית דריבית, מפני שהוא "שובר אויבים" - משלם לכל לפי מעשיו; לו לא תוצא לשון ומשחק לא תעשה בו, עימו צריך להתנהג בהכנעה, בבקשה, בתחנונים, לצעוק אליו: אב הרחמן, שמע קולנו, חוס ורחם עלינו - על אשתי וילדי, כי רעבים הם! רצה, אני אומר, עמך ישראל האהוב, כמלפנים, בשעה שבית-המקדש היה קיים; והכהנים, והל-וויים... פתאם - עמוד! עמוד סוסי. הריני טורף את תפילתי, מסיימה ופוטרה ונושא את עיני - שתי נפשות משונות ומזורות, מלוב-שות שלא כרגיל, עולות לקראתי ישר מן היער. "גזלנים!" - נצנצה בי מחשבה, ומיד חזרתי בי: "בוש והיכלם, טוביה-שוטה!" היתכן... הרי אתה נוסע ביער מכמה וכמה שנים, ביום ובלילה, ומהיכן גזלנים לפתע פתאם?" - וויא! הריני גוער בסוסי ומאמץ

כאורך הגלות; מתחיל להחשיך, ומרה-שחור-רה חזקה נופלת, רעיונות מרעיונות שונים ומחשבות משונות מגיחים ועולים לתוך הראש, כל מיני פרצופים של אנשים, שוכני-עפר מכבר, קמים ובאים, וכאן הריני נזכר בביתי, אוי ואבוי לי! חושך-אפלה שם. היל-דים, יחיו, ערומים ויחפים, נושאים עיניהם אל אבא הלא-יוצלת, שמא יביא פת-לחם חמה, ואפשר גלוסקאה, והיא, הזקנה שלי, אשה, רוטנת, כרגיל: "לילד בנים לו עוד אני צריכה, שבעה יורשים, בשעה שלא נשאר, אל ייסר אלהים בעד חטאת-שפתים, אלא לטבעם חיים בנהר!" נעים-להאזין לדיבורים כמו אלה? ילוד אשה הרי אינו אלא אדם, וכמו שכבודו אומר, "בשר ודגים". למלא את הקיבה במלים אי אפשר; כשחוט-פים ואוכלים חתיכת דג-מלוח, נעשים צמ-אים למים חמין, ולחמין דרוש סוכר, וסוכר, כבודו אומר, ברשותו של ברודסקי הוא, "העדר-לחם, מרגלא בפומא דהפלונית שלי, תחיה, עוד לא איכפת לה כל כך, אבל בלי צנצנת חמין בבוקר, היא אומרת, הרי היא כמתה לגבי כל דבר ממש. התינוק, היא אומרת, מוצץ במשך הלילה את כל המוח שבעצמותיה!" ובין-לבינו, ויהודי הרי לעז-לם יהודי הוא, תפילת-המנחה, כמו שכבודו אומר, היא אמנם לא עז, שתברח ותאבד, ברם להתפלל צריך, אכן נקל כבר לשער, מה דמות תערך לתפילה כזו, בעוד שדווקא באותה שעה שעומדין בשמונה-עשרה, מתנ-ער הסוס, מעשה שטן, ומתחיל משתובב ומתהולל עד לשגעון, וצריך לרוץ ולרדוף את העגלה, להחזיק במותרות וברסן ולהנ-עים בשעת-מעשה: "אלוהי אברהם, אלוהי יצחק ואלוהי יעקב" - תפילה נאה!... וכאן, כמו להכעיס, יש דווקא חשק להתפלל בכר-בד-ראש, כהוגן, מעמקא דלבא, אולי יעמוד מזה קצת רוח לנשמה ויוקל לה מעט...

ואני בעצמי, כמו שכבודו רואה, יוצא לי ונוסע על קרוני מדי בוקר בבוקר אל השוק, עובר כל נאות-הקיץ שבפויבריק, רואה את זה, נפגש עם זה, נושא ונותן עם בעלי-הבתים היותר חשובים שביהופץ, בא בשיח ושיג עם אנשים, ומרגיש בעצמי, שהרי גם אני קצת אדם בעולם, כמו שכבודו אומר, לא חייט חיגר, ואין צריך לומר: ביום השבת - או הנני מלך לחלוטין, מעיין בספר, פרשה חומש, קצת תרגום, תהלים, פרקי אבות, שלי, שלך, ארחי, פרחי - הרי כבודו מסתכל בי, מסתכל בי אדוני שלום עליכם, ומהרהר בלבו בשעת מעשה: "אָה, טוביה זה הרי הוא באמת מין יהודי, שלגמרי...!"

בקיצור, במה התחלתי? כן, הייתי אפוא אני בעת ההיא, בעזרת השם יתברך, קבצן גמור. מתי, כביכול, אני ואשתי ובני, שלש פעמים ביום מרעב, עבדתי כחמור: עצי-בנין הייתי מוביל מלוא העגלה מן היער לבית הנתיבות, כל יחשב הדבר לחרפה, בשני זהובים ליום, וגם נס זה לא בכל יום נתרשש, ובשכר זה כלך ופרנס משפחה שלי-מה שתחיה, אכלנית, בלי עין הרע, עם סוסי, להבדיל, שאינו רוצה בשום אופן לפרש "ויאכלו" כפירוש רש"י, וצריך הוא ללעיסה ולמוזנות בלי שום דחיה ואמתלא. מה עושה הקדוש-ברוך-הוא? הרי הוא הוא, כמו שכבודו אומר, הזן ומפרנס לכל ומנהיג את עולמו בחכמה ובהשכל, ובראותו, איך שאני סובל כל כך יסורים ומכאובים על פת לחם, עומד הוא ואומר אלי: "כסבור אתה, טוביה, שהכל הוא אחרי ככלות-הכל - קץ לתבל, ושמי-השמים נפלו עליך ויכסוך? פע, הרי אתה שוטה גדול!" הנה וראיתי; איך שבשעה שרצון עולה לפניו יתברך, מסתובב הגלגל כהרף-עין משמאל לימין, ואור גדול זורח לך בכל פנה שאתה פונה, קיום העולם אינו אלא כמו שאנו אומרים בתפילת "ונתנה תוקף": מי ירום ומי ישפל - הללו מושכים בקרון והללו הולכים רגלי, ועיקר העיקרים הוא בטחון, היהודי צריך לקוות, רק לקוות... אלא מאי? שמא יחשך עולמנו בעדנו לעת-עתה? בשביל זה הרי אנו קצת יהודים בעולם, וכמו שכבודו אומר: אתה בחרתנו מכל העמים - לא לחנם הכל מתקנאין בנו... וכלפי מה הריני מדבר כל אלה? כלפי מנהגי ריבון העולמים, איך שנהג עמדי והראה לי ניסים ונפלאות באמת - רשאי כבודו להטות אוזן.

ויהי היום, פעם אחת לפנות ערב הריני נוסע לי ככה לרוח-הקיץ ביער נסיעה של חזרה, כלומר, הביתה, בלי משא; הראש שקוע בתחתיות-ארץ, הלב מהסס ותוסס בשעמום ומרירות; הסוס - צער בעלי חיים - מתנהל בכבודו, כל עוד כוחו בו להשתמש ברגליו, לשווא כל החיבוטים, כל ההכאות. "נהג ולך, אני אומר לו, שלומיאל, ישר אל האדמה עמדי גם יחד; דע גם אתה טעמה של תענית-ציבור ביום קיץ ארוך, הואיל ומולך גרם לך להתאכסן אצל טוביה!" מס-ביב-סביב הושלך הס, ובת-קול יוצאת ביער מכל חביטה וחביטה של השוט; החמה שוק-עת, היום גוסס; צללי האילנות מתארכים

"ראה נא בענינו" - תראה, אני אומר, תסתכל איך שאנו עובדים בפרך, ותגן על העניים מפני העוולות, כי מי מי ישים אליהם לב אם לא אתה? "רפאנו ונרפא" - שלח לנו את הרפואה, מכה כבר יש לנו בעצמנו... "ברך עלינו" תברך אותנו בשנה טובה, שיהיה יכול טוב לכל מיני התבואות, חיטה ושיפון ושעורה; אם כי אפילו, אם נגלגל את השיחה בחזרה, מה יצא לי, לביש-המזל, מזה? לדוגמא למשל, מה יצא לסוסי, להבדיל, אם שבולת-שועל יקרה או לא?... אבל, פה, לא מקשים קושיות לאלוהים, ובפרט יהודי בוודאי שהוא צריך לקבל כל דבר ברצון ולומר גם זו טובה, מן-הסתם ציווה אלוהים כך. "ולמלשינים" - שר אני הלאה - והמלשינים וה"סטיקראטים", האומרים שאין אלוהים בעולם, יהיה להם פרצוף יפה כשיבואו לשם; הם יצטרכו לחלות את כל זה עם אחוזים, כי הוא "שובר אויבים" - הוא משלם יפה-יפה, אתו אי-אפשר לשחק, אתו יש ללכת בטוב, להתחנן אצלו, לזעוק אליו: "אב רחמן" - אב לבכי, מלא-רחמים! "שמע קולנו" - תקשיב לקולותינו, "חוס ורחם עלינו" - תרחם על אשתי וילדי, כי הם רעבים! "רצה" - שתשעה, אני אומר, אל עמך ישראל האהוב, כמו פעם, בבית-המקדש, עוד כשהכהנים והלויים... פתאום - סטופ! הסוס נעצר. אני חוטף מהר את שיירי השמונה-עשרה, מרים את עיני ומביט - ישר מן היער באות לקראתי שתי נפשות משונות ומזרות, מחופשות בלבושים לא רגילים. "גולנים!" - חלפה מחשבה בראשי, ומייד עצרתי בעדי: "פה, טביה, אתה טיפשי! מה-פירושי, אתה נוסע ביער כבר כל-כך הרבה שנים, ביום ובלילה, מה פתאום עלה בראשך היום משהו גולנים?" - ויו! מאיץ אני בסוסי ונאזר עוז ונותן לו כמה צליפות מאחור, כאילו לא אלי התכוונו.

- ר' יהודי! תקשיב רגע, ר' קרוב! - פונה אלי אחת משתי הנפשות בקול של נקבה ומרמזת לי בצעף. - בוא הנה, עצור לרגע, חכה דקה אחת, אל תברח, שום דבר, חלילה, לא יעשו לך! "אהה, מן הסטרא אחרא!" - חושב אני לי, וכו במקום אומר אני לעצמי: "בהמה בצורת סוס! מה פתאום משהו באמצע הדברים רוחות עם שדים?" ועוצר את הסוס. אני מתחיל להתכוון היטב בשתי הנפשות: נקבות: אחת מבוגרת יותר, עם מטפחת של משי על הראש, והשנייה צעירה יותר, עם פאה נכרית: שתיהן סמוקות כאש ומזיעות כהוגן.

- ערב טוב, תראו מי שבא! - פונה אני אליהן בקול רם, כאילו במצברוח טוב. - מה חשקכו? אם התכוונתן לקנות משהו, אז אצלי לא תמצאו כלום, מלבד כאבי-בטן, על ראש כל אויבי, או עוגמת-לב כל השבוע, או קצת כאב-ראש, מיחושים יבשים, יסורים רטובים, צרות פריכות?...

- שקט, שקט! - מחזירות הן לי. - תראו איך שהוא התיר את הרסן! יהודי, אם נגעת בו במלה אינך בטוח בחייד! איננו צריכות, הן אומרות, לקנות שום דבר, רצינו רק לשאול אותך, אולי אתה יודע, היכן כאן הדרך לבויבריק?

- לבויבריק? - מחזיר אני ופורץ בצחוק כאילו. - אצלי יש לזה, אומר אני, פרצוף כזה, כאילו, למשל, הייתן שואלות אותי אם אני יודע שקוראים לי טביה.

- ככה? קוראים לך טביה? ערב טוב לך, אדון טביה! איננו מבינות מה פה - מחזירות הן - הצחוק? אנחנו זרות, מיהופץ אנחנו, וגרות פה בבויבריק בקייטנה, אז יצאנו, הן אומרות, לרגע קט לטייל, ומסתובבות ככה ביער הזה, לאט-לאט מאז השכת-בבוקר, תועות ותועות ובשום אופן איננו מצליחות לעלות על הדרך הנכונה: בינתיים, אומרות הן, שמענו מישהו שר ביער, אז בהתחלה חשבנו, מי יודע, אולי זה חלילה, גולן? אבל אחר-כך, אומרות הן, כשראינו מקרוב שאתה, תודה לאל, יהודי, נעשה לנו קצת קל יותר על הנשמה. עכשיו אתה מבין כבר?

- חה-חה-חה, גולן יפה! - אומר אני. - שמעתן פעם, אומר אני, מעשה בגולן יהודי, שהתנפל על עובר-אורח וביקש ממנו קומץ טאבאק להרחיח? אם תרצו, אומר אני, אוכל לספר לכן את הסיפור.

- את הסיפור - אומרות הן - תשאיר לפעם אחרת: מוטב שתראה לנו את הדרך לבויבריק. - לבויבריק? - אומר אני. - מה פירושי. הרי זוהי הדרך הנכונה לבויבריק! אפילו, אומר

אני, שלא תרצו, מוכרחות אתן להגיע בדרך-המלך הזאת ישר לבויבריק.

- אז מה אתה שותק! - אומרות הן לי.

- אז מה, אומר אני, שאצעק?

- אם כך, אומרות הן לי, יכול אתה לדעת, זה עוד רחוק מפה לבויבריק?

- לבויבריק, אומר אני, לא רחוק, ורסטאות אחדות: זאת אומרת, אומר אני, חמש-שש ורסטאות, או שבע, ואולי אפילו כל השמונה.

- שמונה ורסטאות?! - צעקו שתי הנשים בקול-אחד, פכרו ידיהן וכמעט ופרצו בכי. - הייתכן, מה אתה מדבר! אתה יודע מה שאתה מדבר? מלה קטנה להוציא מן הפה - שמונה ורסטאות?!

- נו, אז מה, אומר אני, שאעשה? אילו זה היה תלוי בי, הייתי מקצר קצת: אדם צריך, אומר אני, לנסות כל דבר בעולם. בדרכים קורה, שצריכים, אומר אני, להיגרר בכוח במעלה ההר, ועוד ערב-שבת בנוסף על כך, הגשם מצליף בפנים, הידיים נוקשות, הלב מתעלף, והנה - טראד! ציר מתבקע...

- אתה מדבר משהו לגמרי כמו מטורף, - אומרות הן לי, - אתה בכלל לא שפוי בדעתך, בחיי. מה אתה מספר פזמונות, מעשיות של בבא מאלף-לילה-ולילה? אין לנו כבר כוח להתבלבל ברגליים; כל היום, מלבד כוס קפה ולחמניה-בחמאה, לא היה לנו כלום בפה, אז אתה בא ומספר את המעשיות שלך!

- אם כך, - אומר אני - זה דבר אחר; איך אומרים, ריקוד לא הולך לפני האוכל. את הטעם של רעב אני מבין לא רע, אתן לא צריכות לספר לי. יכול מאוד להיות, אומר אני, שלא חזיתי בקפה עם לחמניה-בחמאה כבר שנה לפחות... וכמו שאני מדבר, מצטיירות לעיני כוס חמה של קפה-בחלב עם לחמניה-בחמאה טריה, ועוד דברים טובים... "ביש-גדא אחד, חושב אני לי, לא גידלו אותך אלא רק על קפה עם לחמניה-בחמאה? ובשביל פרוסת לחם עם דג-מלוח אתה חולה?" וההוא, היצר-הרע, שלא-יזכר, להכעיס: דווקא קפה, להכעיס: לחמניה-בחמאה! אני מריח את ריח הקפה, אני חש את טעם הלחמניה-בחמאה - טריה, טעימה, מחיה-נפשות!

- אתה יודע מה, אדון טביה? - פונות אלי שתי הנשים. - שמא יהיה הגיון בסברה, שכמו שאנחנו עומדות כאן, שנעלה אליך לעגלה, ואתה בעצמך תטרח ותוביל אותנו, במחילה, הביתה, לבויבריק? מה תגיד על זה?

את לבי ומלקה אותו אחת ושתיים באחוריו, כאילו לא אלי מתכוונים כלל וגם אני זך ונקי מכל כוונה רעה.

- ר' יהודי! שמע נא, ר' קרוב! - פותחת פיה כנגדי אחת משתי הנפשות בקול של נקבה ורומזת אלי בנפנוף של מטפחת - הבה נא ועמוד לרגע, המתן כהרף-עין, אל תברח, לא יעשו לך, חלילה, כל רעה!

- "אהה, רוח רע!" - הריני מהרהר, ומיד הנני מדבר משפטים כלפי עצמי: "בהמה בצורת סוס! מה כי עלו פתאום במוחך רוחות ושדין?" - ואני עוצר בסוסי. מתחיל אני מסתכל היטב בשתי הנפשות: נשים; אחת לא צעירה ועל ראשה מטפחת-משי, השנייה צעירה ממנה ובפאה-נוכרית; שתיהן אדור-מות כלהבה ומזיעות באופן שאין למעלה הימנו.

- ערבא טבא! - אני פונה אליהן בקול רם-בכיוון, כאילו, כביכול, דעתי וחזונה עלי - מה רצונכן ומשאלתכן? אם לקנות ממני דבר-מה הנכין מתכוונות, אני אומר לכן מראש: לא תמצאנה אצלי כלום, חוץ ממח-לת-מעים - יזכו שונאי בה - או מקצת כאבי-לב, או קמעא בלבול-הראש, מדווה יבש, מכאוב לוח, צרות-צרורות, פגעים קלים...

- הס, הסינא - קוראות הן - ראה נא והביטה, איך שפתח חרצובות לשוננו; יהי-די, אם תגעו בו במלה אחת, חייכם אז בחזקת סכנה! אנו זקוקות עכשיו, אומרות הן, לא למקח וממכר, ולא היה רצוננו אלא לשאלך, שמא יודע אתה להראותנו כאן את הדרך לבויבריק?

- לבויבריק? - הריני חוזר ואומר בצחוק, כביכול - דומה עלי הדבר, כאילו הייתן שואלות אותי, כדומה למשל, אם יודע אני ששמי טוביה.

- כך? טוביה שמך? ערבא טבא, ר' טוביה! איננו מבינות, אומרות הן, לצחוק מה זו עושה? זרות אנו כאן, מיהופץ אנו, ושוכנות אנו בבויבריק במעון-קיי, ויצאנו, אומרות הן, לטייל לרגע, ואנו מסובבות את היער הזה מאז הבוקר, תועות אנו ותועות ובשום אופן אין אנו יכולות למצוא את הדרך הנכונה; אדהכי, אומרות הן, קלטנו קול של זמר ביער, אחד מזמר, ואמרנו מתחילה: אפשר לסטים מזויינים קמים עלינו? אבל לאחר כך, מספרות הן, כשראנו מקרוב, כי הנך, הודות לאל, יהודי, פג פחדנו. עכשיו מבין אתה?

- חא-חא-חא, לסטים... גולן יפה! - הריני צוחק ואומר להן - שמא שמעתן מספרים מעשה בגולן יהודי שהתנפל על הלך אחד וביקש ממנו אבקת-טבק להריח בה? רצונכן בכך, אני אומר, הנני ואספר לכן את המע-שיה.

- את סיפור המעשיה, עונות הן, השאר לעת אחרת, ועתה מוטב שתראה לנו את הדרך לבויבריק.

- לבויבריק? - אני אומר - בתמיה! הלא פה היא הדרך הנכונה לבויבריק! אפילו אם אין אתן רוצות, על כורחכן אתן באות במסע-לה זו ישר לבויבריק.

- למה זה תחריש? - אומרות הן אלי.

- למה זה, אומר אני, אצעק?

- אי הכי, אומרות הן אלי, יודע אתה בודאי גם כן, אם רב הוא המרחק מכאן עד בויבריק?

- מכאן עד בויבריק, אני אומר, לא רחוק, פרסאות אחדות, רצוני לומר, אני אומר, פרסאות... חמש-שש או שבע ואולי, באמת, כל השמונה.

- שמונה פרסאות?! - עמדו וצווחו שתי הנשים בהדא מחתא, ספקו כף וכמעט שפרצו בכי - היתכן? מה אתה סח? כלום יודע

משל הוא, אומר אני, כחרס הנשבר; אני נוסע מבובריק, ואתן צריכות אל בובריק! איך יעבור החתול את המים?

נו, אז מה? - מחזירות הן, - אינך יודע מה עושים? יהודי למדן ימצא עצה: יסובב את העגלה ויסע בחזרה. אל תחשוש, אדון טביה, אומרות הן, היה בטוח, אס-ירצה-השם, כשאלוהים יביאנו הביתה בשלום, מאחלות אנו לעצמנו שנחלה כל מה שאתה תפסיד עלינו.

"משהו מדברות אתי לשון-תרגום! - חושב אני לי. - לשון סתרים, כלל לא כרגיל!" - ועולים על דעת: מתים, מכשפות, לצים, מחלות נסחכות. - "שוטה בן נקרן! - חושב אני לי. - מה אתה עומד כמו מקל! קפץ על העגלה, תראה לסוסך את השוט, ותעשה ויברח!" אבל, מעשה-שטן, נפלט לי בלי-משים מן הפה: - תטפסו לעגלה!

שלי שמעו, ודווקא לא נתנו שאתחנן הרבה - וקדימה לעגלה; אני אחריהן על דוכן-העגלון, מסובב את היצולים, מצליף בסוס: אחת, שתיים, שלוש, צעד! - מי, מה, איפה? יום-של-אתמול! לא רוצה לזוז מן המקום, אלא אם תחתוך אותו לשניים. "נו, חושב אני לי, עכשיו אני כבר מבין איזה מיני נקבות אלה... השנה-הטובה נשאה אותי לעצור באמצע הדרך, לגלגל שיחה עם נשים!..." אתה מבין, מצד אחד היער, השקט והמדומים, לקראת לילה, ופה - שתי נפשות, כביכול נקבות... "כוחהדם" עבד אצלי די חזק על כל המיתרים. אני נזכר במעשה בבעל-עגלה, שפעם אחת נסע ביער לבדו וראה על דרך-המלך מונח שק של שבולת-שועל. בעל-העגלה שלי

ראה שק עם שבולת-שועל, אז הוא לא התעצל, ירד מן העגלה, תפס את השק עם שבולת-השועל על השכם, קרע לו את הבריאיות, בקושי העלה את השק על העגלה! - הלך לעולמו, קדימה צעד. הוא נוסע ככה כדי ורסטאה ומסתובב לראות את שק שבולת-השועל - לא שק ולא שבולת, אלא עז רובצת אצלו בעגלה, עז עם זקן; הוא רוצה לגעת בה בידו, מושיטה היא לו לשון כאורך של ארשיו, מוציאה צחוק פראי-ומשונה ונעלמת...

למה אתה עוד לא נוסע? - פונות אלי הנשים.

למה אני לא נוסע? הרי עיניכן רואות, אומר אני, למה: הסוס אינו רוצה להתפלל, אין לו מצב-רוח.

תצליף בו בשוט, מחזירות הן, הרי יש לך שוט.

תודה לכן, אומר אני, על העצה, טוב שהזכרתן לי. החסרון הוא, אומר אני, שהבחור שלי אינו נבהל מפני דברים כאלה; הוא כבר רגיל לשוט כמו שאני רגיל לדלות, - אומר אני להן כאילו בפתגם, וגופי נזרק בקדחת בת-תשע-השנים.

עלו אל העגלה!

שמעו את זאת בנותי - ולא טרבו הרבה. ואני אחריהן, מהפך את הסדר, חובט את הסוס ברצועה: חד, תרי, תלת - הלאה! - מה, מי, מה? יום אתמול כי יעבור! ולא נע ולא זע סוסי - הרגהו נא הרוג, והוא ממקומו לא ימוש! לא תנועה גדולה ולא תנועה קטנה. "נו - הריני אומר לעצמי - אכן נודע הדבר, נשים אלו מה טיבן... מזלי הטוב השיאני לעמוד באמצע הדרך ולהרבות שיחה עם האשה..." כבודו מבין? מעבר אחד היער, הדממה והפחד, בין השמשות... וכאן שתי הנפשות, הנקבות, כביכול - וכח הדמיון מוצא לו כבר מקום להעלות אימה על אימה, ואני זוכר - מעשה בבעל-עגלה אחד, שהיה מהלך פעם ביער יחידי ומצא על אם הדרך שק של מספוא. והיה כראותו את המציאה, לא נתעצל, כמובן, ירד מן העגלה, חטף את השק והטעינו על עצמו, ובשארית כוחותיו העלה על גב העגלה והלך למחוז הפצו. לא עבר פרסא אחת, הוא מעיף עין אל שק המספוא, והנה אין שק ואין מספוא, אלא עז מוטלת על גב עגלתו, עז וזקן לה; וכשרצה לנגוע בה - עמדה והוציאה לפניו לשון במדת-האמה עם צחוק רם משונה ופראי - ונעלמה...

מפני מה אינך נוסע כבר? - שואלות אותי הנשים.

מפני מה איני נוסע כבר? עיניכן הרו אות, הריני אומר, מפני מה: אין נפשו של סוסי לנסיעה; רוח היא בסוס.

הכהו ברצועה! - הן מיעצות לי - הלא רצועתך בידך.

תשואות חן-הן, אני אומר, בעד העצה הטובה - תחול ברכה על ראשיכן כי הזכרתי תוני; ברם, החסרון היחידי הוא, אני אומר, שבחור דגן לא ירתע לאחוריו מפני דברים כמו אלו; רגיל הוא כל כך אצל מקל-חובלים כמותני אצל הדלות. הריני פותח להן במיל"תא דבדיחותא, כביכול - ושערות ראשי תסמרנה.

הקיצור, אריכות למה? כליתי כל חמתי ומרירות לבי בסוסי העלוב, ארוכות וקצרות, עד שריחם השם יתברך - ונעקר ממקומו.

אתה מה שהינך סח? מלתא זוטרתא - שמונה פרסאות!

נו, מה איפוא אעשה לכן? - אני אומר - אלמלי היה הדבר תלוי בי, הייתי מקצר קצת את הדרך; חייב אדם, אני אומר, לטעום הכל בעולם; להולכי דרכים, אני אומר, יארע לפעמים, שצריך לעלות על הר בבוק ובמי מדמנה, ונוסף לזה בערב-שבת, גשמים מטפחים, הידים קופאות, הלב מתע-לף, וכאן טראץ - נשבר מוט...

דברייך דברי מבלבל ממש! - אומרות לי הן - מחשבותיך אינן צלולות כל עיקר. בחיי ראשנו, מה אתה בא בפזמונותיך ובמ"עשי-בבא שלך מ'אלף לילות ואחד? הרי

אנו כבר בלי כח לנוע ברגל, כל היום לא בא דבר אל פינו מלבד כוס-קהוה ותופיני-חמאה - ואתה בא עלינו במעשיותיך?

אם כן, אני אומר, צורה אחרת לדבר. איך אומרים הבריות? "קודם שיאכל אדם וישתה אין לבו למחול". טעמו של רעבון אני יודע למדי, ופטורות אתן מלספר לי. מאד יכול היות, אני אומר, שקהוה ותופינים לא ראיתי זה רבות בשנים. ועוד אני מדבר, ולפני עיני דמיוני עולה כוס של קהוה חמה עם חלב ועם תופיני-חמאה, שזה עתה יצאו מן התנור, ועם עוד מיני מאפה שונים ומגדנות... "שלומיאל אתה! - הריני מהרהר תיכף כלפי עצמי - כלום חסר אתה אלא קהוה ותופינים? וסעודה של לחם בהדי חתיכת דג-מלוח היית מקיא?" אבל הוא השטן ויצר הרע, לא יזכר ולא יפקד, עומד ומתגרה להכעיס: קהוה, תופינים! ריח של קהוה עולה באפי. טעם של תופינים בחכי, תופינים מתוקים, חמים, מחיה נפשות!

שמא יודע אתה מה, ר' טוביה? - פונות אלי הני נשי - אפשר סברא היא, שקריינא דאגרתא איהו להוי פרוונקא וכבודו גופו יהא השליח להולכה, להוליכנו הביתה לבוי-בריק? - מה דעתך בזה?

הרי זה משול, אני אומר, כחרס הנשי בר!... הרי אני נוסע מבובריק, ואתן צרייכות לבובריק - כיצד תבוא השמיטה להר-סיני?

ומה בכך? - טוענות הן - וכי אינך יודע מה שצריך לעשות? יהודי למדן לעולם מזימתו תשכון עמו; מהפכין את העגלה וחוזרין, אל תירא ואל תפחד, ר' טוביה, אומרות הן, היה בטוח, שלכשרצה השם ויביאנו לביתנו בשלום - הרי אנו אין אנו מקפחות שכר כל בריה!

"לשון-תרגום זה מהו? - הריני מהרהר בפני עצמי - מעין סתרי תורה וכדלא כר-גיל?" ובדמיוני: מתים, מכשפות, לצים, סני וסנסני וסמנגף, לילית וכל כת דיליה. "שוטה בן-נחור! - הריני אומר עם לבי - מה אתה ניצב כבול-עץ? קפוצ' לתוך העגלה, שבט לגזו סוס - וברח!" אלא שמעשה-שטן, קריאה אחרת יוצאת מתוך פי למרות רצוני:

"ויסעו מרפידיים" - ועברנו ביער ללרכנו. ובנסעי ככה, מחשבה חדשה באה ומטרידה אותי: "אוי, טוביה, הנך טיפש! החילות לנפול - ומדרשו: היית קבצן ותשאר קבצן. היתכן, הקדוש ברוך הוא הזמין לך מין מאורע כזה, שאינו בא אלא אחת למאה שנה, כיצד אינך עומד על המקח מתחילה, בכדי שתדע "מה-יקר" - משכורתך כמה? אם נבוא לדון בנידון דידן הן על פי יושר והן על פי יראת שמים, הן על פי מידת-הבריות והן על פי דינא דמלכותא, ועל פי יהיה מה שיהיה - לא תלין עוולה אצלך אם תשתכר כאן מקצת מן המקצת ואפילו אם תטול אפותיקה גדולה - מדוע לא, אם כך נזדמן הדבר? עצור בסוסך, בהמה רבה, ואמור להן כך וכך, תנאי בני ג' ובני ראובן, "ברחל בתך הקטנה": אם מסכימות אתן לתת על ידי כך וכך הרי מוטב, ואם לאו, בבקשה ובמחילה, רדנה, בנותי, מעל העגלה!" אלא שלאידך גיסא הריני הוגה: אכן בהמה אתה, טוביה! וכי אינך יודע שעורו של הדוב אין שמין ביער ו"אל יתהלל חוגר כמפתח"... - למה אתה משרך דרכך ככה בעצלת-תיים? - אומרות לי הנשים ומזרזות אותי ממקום מושבן.

מה אתן נתפזות כל כך? מתפזן, אני אומר, לא תצמח הטובה, אני אומר, ובתוך כך הריני סוקר מן הצד את נוסעותי; דומה, נשים, כרגיל, נשים: אחת במטפחת של משי וחברתה בפאה נוכרית; יושבות ומביטות זו בזו ומספרות בלחש זו עם זו.

עוד רב הדרך? - שואלות הן אותי. - קרוב מן הרחוק בודאי לא. הנה מיד, אני אומר, בקעה והר אחריה; ולאחר כך שוב בקעה והר אחריה. ואחרי כן, ברדתנו מעל ההר, אני אומר, לפנינו מעלה ההר הגדול, ומשם המורד, הבקעה והמישור עד בואנו בובריקה...

יהודי שלומיאל! - פותחת אחת את פיה ואומרת כך לרעותה.

פגע רע! - עונה השניה. - נוספות לצרותינו! - אומרת שוב הרא-שונה.

דומה, מטורף הוא! - עונה השניה.

בקיצור, מה אאריך לך - הוצאתי את כל לבי המר על הסוס המסכן; כל־כך, לרוחב, ולאורך, עד שאלוהים עזר, זננו מן המקום, "ויסעו מרפידים" - ויצאנו ביער ישר לדרךנו. תוך כדי נסיעה, חולף בראשי הרהור חדש לגמרי: "אוי, טביה, סוס בן סוס שכמותך! החילות לנפול" - היית קבצן, ותשאר קבצן. מה פירוש, אלוהים שלח לך פגישה שכזאת, שמזדמנת פעם במאה שנים, איך זה לא התנית מלכתחילה, שתדע מה־יקר - מה תקבל עבור זה? אילו דיברנו הן על־פי יושר והן על־פי מצפון, הן על־פי אנושיות והן על־פי דין ועל־פי חוק, ואפילו על־פי אני יודע מה, לא עוול הוא אילו הרוויח אדם בזה משהו, ולמה לא ללקק אפילו איזו עצם, אם כבר כן הזדמן כך? עצור את הסוס, בהמה שכמותך, תגיד להן ככה וככה, ברחל בתך הקטינה: "אם יהיה לי אצלכן כך וכך, מה טוב, אם לא, נבקשכן, במחילה, לרדת מן העגלה!" אבל אני חושב לי בחזרה: "אתה באמת בהמה, טביה! אינך יודע, שאת עור הדוב אסור למכור ביער, כמו שאומר הגוי: שִׁצְיָה נָה פוּיִמָן אַ וְנָה סְקוּבָה, עוד לא צד וכבר פושט את העור..."

למה שלא תסע קצת יותר מהר? - אומרות הנשים ודוחקות בי מאחור.
מה כל־כך, אומר אני, אין לכן זמן? מחפזון, אומר אני, שום דבר טוב עוד לא יצא, - אומר אני ומעיף מבט מן הצד על הברנשים שלי: נדמה, נשים, כרגיל, נשים: אחת עם מטפחת משי, השנייה עם פאה־נוכרית; יושבות ומסתכלות זו בזו ומתלחשות.
קצת עוד רחוק? - שואלות הן.

יותר קרוב, אומר אני, מאשר מכאן - זה בוודאי לא; הנה עוד מעט, אומר אני, יהיה לנו מורדהר ועליית־הר; אחר־כך, אומר אני שוב הולך מורדהר ועליית־הר, ורק אחר־כך, אומר אני, תהיה לנו עליית־ההר הגדולה, ומשם הדרך כבר הולכת ישרה, ישר עד בוֹיֶבְרִיק...
איזה ביש־גדא! - קוראת אחת אל השניה.
מחלה מתמשכת! - אומרת השניה.
שארית הצרות! - אומרת שוב ההיא.
נדמה לי, משוגע! - אומרת השניה.

"בוודאי - חושב אני לי - משוגע אני, שאני נותן שויבילו אותי בחוטם!"
איפה, תגידו־נא לדוגמא למשל, נשים חביבות שלי, תצווה שאשליך אתכן? - פונה אני אליהן.

מה פירוש, אומרות הן, להשליך? איזה מין משליכות היא זאת?
רק אומרים ככה, אומר אני, לשון־בעלי־עגלה; בלשוננו פירושו: לאן תצוו שאוביל אתכן כאשר נגיע, אומר אני, לבוֹיֶבְרִיק, אס־רצה־השם, בעזרת כורא עליון, בריאים ושלמים, אם אלוהים יתן לנו חיים במתנה? איך אומרים: מוטב פעמיים לשאול מאשר פעם אחת לתעות.
אָה? לזה אתה מתכוון? תביא אותנו, אומרות הן, במחילה, אל הקייטנה הירוקה, שליד

הנהר, מן הצד השני של היער. יודע אתה איפה זה?
למה שלא אדע? - אומר אני. - אני בבוֹיֶבְרִיק כמו אצלי בבית. שיהיו לי אלפים, אומר אני, כמספר הקורות שהובלתי לשם. הנה רק לפני שנה בקיץ, אומר אני, הורדתי בקייטנה הירוקה שני מעוקבים עצים בכ־אחת; ישב שם גביר גדול מיהופץ, מילונשצ'יק, שיש לו בוודאי מאה אלף שקלים, ואולי רִיִיש אלפים!
הוא גם היום יושב שם. - קוראות אלי שתי הנשים גם יחד ומסתכלות זו בזו ומתלחשות וצוחקות.

שקט, אומר אני, אם יסורי ההריון באמת כל־כך גדולים, הרי אפשר לתאר שיש לכן אתו איזושהי שייכות, - אז אולי היתה, אומר אני, סברה טובה, שתטריחו עצמכן שם, תגידו איזו מלה למעני, חתיכת טובה בשבילי, פרנסה, משרה, אני יודע מה? אני מכיר, אומר אני, איש צעיר אחד, ישראל שמו, לא רחוק מן העיירה שלנו, היה כלום ואפס; אז הוא הגיע לשם, לא ידוע איך ומניין - בקיצור, היום הוא שם אני־אֶרְאֶה־לך מושלם, מרוויח אולי עשרים שקלים לשבוע, או אולי ארבעים, אני יודע? - לאנשים יש מזל! או, למשל, מה חסר, אומר אני, לגיסו של השוחט שלנו? מה היה יוצא ממנו אלמלא קם והלך ליהופץ? אמנם, בשנים הראשונות הוא השחיר שם כהוגן, כמעט וגווע ברעב. אבל לעומת זאת עכשיו, בלי להזיק לו, הלוואי שייאמר עלי: הוא כבר שולח כסף הביתה. יש לו כבר חשק להוציא לשם את אשתו וילדיה, אלא מה שלא נותנים לו שם לשבת. אלא מה, שנשאלת השאלה: איך יושב הוא? אז הוא באמת מתייסר... שקט, אומר אני, אם תחיו, תחיו לראות הכל: הא לכן, אומר אני, הנהר, והנה הקייטנה הגדולה, - אומר אני ומתגלגל פנימה בהרחבה, בִּירְגוֹן, ישר עם היצול לתוך הגוזזתרה. רק ראו אותנו, קמו שם ששון ושמחה, צווחות וצעקות: "אוי, הסכתא! האמא! הדודה!... נמצאה האבדה! מזל טוב!... גוואלד, זַעֲקָה עליכן: איפה הייתן?... כל היום בלי ראשים... שלחנו סוסי־דואר לכל הדרכים... חשבנו, מי יודע מה, אולי זאבים, גזלנים, חסו־שלום! מה הסיפור?"

"הסיפור הוא סיפור יפה: תעינו ביער, נתעינו הרחק־הרחק, אולי עשר ורסטאות, פתאום יהודי... איזה יהודי?... יהודי ביש־גדא עם סוס ועגלה... בצרות צרורות שכנענו אותך..." "כל החלומות הרעים והשוממים... ללכת לבד בלי שומר?... איזה סיפור, איזה סיפור, יש לברך ברכת הגומל!"

בקיצור, הוציאו מנורות אל הגוזזתרה, ערכו את השולחן והחלו להביא מיחמים רותחים, עם קערות תה, עם סוכר, עם ריבה, עם חביתות טובות, עם עוגיות־חמאה טריות, ריחניות, ואחר־כך כ־מיני מזונות, מאכלים יקרים, מרק־עוף שמנים, עם צלי, עם בשר־אוזים הרבה, עם יינות טובים ושיכר־של־פירות. אני רק עמדתי מרחוק והתבוננתי, איך, בלי עיז־הרע, אוכלים ושותים אצל עשירי יהופץ, שום עין רעה שלא תזיק להם. "משכון למשכן, חושב אני לי, ועשיר להיות!" לי נדמה, אני יודע? מה שפה נופל על הארץ היה מספיק לילדי לכל השבוע, עד שבת. גוואלד, אלוהי־יָנוּ חביב־ייקירי, הרי אתה משהו אל ארך אפים, אל גדול ואל טוב, עם חסד ועם יושר, איך זה, שאתה נותן לאחד הכל, לשני לא־כלום? לאחד לחמניות־בחמאה, לשני מכת־בכורות? אבל אני חושב לי בחזרה: אָט, אתה טיפש גדול, טביה, בחיי, מה שייך, אתה רוצה להגיד לו דעה, איך לנהל את העולם? כנראה שאם הוא מצווה כך, צריך להיות כך: סימן יש לך, שאילו היה צריך להיות אחרת, הרי היה אחרת. אלא מה? למה שבאמת לא יהיה אחרת? אז התירוץ הוא: "עבדים הינו" - בשביל זה הרי אנתנו איזה חתיכות יהודים בעולם. יהודי צריך לחיות עם אמונה ועם בטחון: הוא צריך להאמין, ראשית, שיש אלוהים בעולם, ולקוות ממנו, החי לעד, שמ־הסתם, אס־רצה־השם, ישתפר...

"בוודאי - הריני אומר ללבי - מטורף ודאי, שמשמשים בו לרעתו!..." ואני פונה אליהן:

- למי, כדומה למשל, יקירותי, תפקודנה עלי להעניק אתכן?
- להעניק? - תמהות הן - הענקה זו מהי?

- דיברה לשוני בשפת בעלי־עגלה - אני אומר להן - פירושם של הדברים בלשוננו: להיכן תצוו להוביל אתכן כשנבואה לבוֹיֶבְרִיק, ריק, אי־ה, בחיים ובשלום? איך אומרים: מוטב לשאול תחילה שתי פעמים מאשר לתת עות אחר־כך פעם אחת.

- א? זוהי כוונתך? תטריח את עצמך, אומרות הן, להביאנו אל המעון הירוק, שאצל הנהר, מעבר ליער. יודע אתה, מקום זה היכן?

- מפני מה לא אדע, אני אומר, כשאני בבוֹיֶבְרִיק כמו בביתי? מי יתן והיו בידי דמי העצים, שהסעתי לשם; הנה זה בקיץ דאשתקד, אני אומר, הכנסתי להמעון הירוק בבת אחת ארבע מידות עצים במידת איש; שם היה גר גביר גדול מיהופץ, שממון קורח לו: מאת אלף אדומים בלי שום ספק, ואולי כל השתים!

- הוא גר שם גם עתה, - קוראות אלי שתי הנשים, מעיפות עין אשה ברעותה, מתלחשות וצוחקות.

- הסנה, אני אומר, אם כן, אם הצער של ההריון גדול כל כך, למה זה אנכי? אפשר יצויר, שיש לכן איזו שייכות אלי, ואז אפשר סברא היא, אני אומר, שתהייני עמ־לות שם קצת להמליץ טובה בעדי, בנוגע לקצת טובה בשבילי, היינו: איזו מעמדה, פרנסה - כלום יודע אני? מכיר אני, אני אומר, באברך אחד, ישראל שמו, ממקום לא רחוק מעיירתנו, שהיה ריקן שבריקנים - ממש לא כלום; נתגלגלו הדברים, שנתגלגל האברך להווא אתרא, לא ידוע איך ובאיזה אופן - בקיצור, הוא עלה כיום למעלה ראש, משתכר כעשרים רובלים לשבוע, ואולי אר־ב־עים, מי יודע!... יש מזל לבריות! או, אמ־נא, מה יחסר לחתן השוֹב־ב שלנו? מה היה בסופו אלמלא ירד ליהופץ? אמת: בשנים

הראשונות מצאוהו תלאות רבות, וכמעט שלא מת ברעב; תחת זאת עכשיו - עלי מצבו! הוא כבר שוגר ממון לביתו ויש אפ־לו בחפצו להעביר לשם את אשתו וילדיה, אלא שאין הרשות מניחתו לשכון שם. ואם תאמר: כיצד הוא שוכן? ביסורים... הסנה, אני אומר שוב, טוב לנמצא בחיים, שטוף סוף הוא מגיע לידי הכל; הרי לפניך, אני אומר, הנהר, והנה המעון הירוק, אני אומר והולך וניגש במסעי ישר עד אכסדרת הבית, כשאני מכניס ממש את המוטות אל המרפסת וברעם־וברעש - מעשה "ירגוון", ומכיוון שנגלינו וראונו, מיד ליהודים היתה אורה, ששון ושמחה, המולה ומהומה: "אוי, הסב־תא! אמא! דודה!... השבת האבדה! מזל טוב!... שוד וחמס, היכן הייתן?... כל היום לא ידענו נחת... נשלחו מחפשים לכל הרר־חות שבעולם... דימינו, מי יודע, שמא זאבים, שמא גזלנים, חס ושלום! מהו המאורע?"

- המאורע הוא מאורע יפה... תעינו בי־ער... הגענו להרי־חושך... אפשר עשר פרסי אוח... פתאם - יהודי לקראתנו... איזו יהודי? יהודי שלומיאל עם סוס ועגלה... כל התחנו־נים שבעולם היפלטו לפניו עד שנתרצה... כל החלומות הרעים לשונאי ישראל... על כגון דא מברכין ברכת הגומל...

בקיצור, הוציאו מן הבית אל האכסדרה מנורות ואבקות וערכו את השולחן והתחילו מעלין עליו מיחמים רותחים ואגני חמין, עם סוכר, עם צפיחיות מטוגנות, עם פרפר־

– שקט, לאן נעלם היהודי? – שומע אני משהו אומר. – כבר נסע הביש-גדא?
– חס ושלום! – עונה אני מרחוק. – מה פירוש, אני אסע מפה סתם ככה, בלי להיפרד
לשלום? שלום עליכם, אומר אני, ערב טוב לכם. ברוכים היושבים, תאכלו לבריאות,
ושיבושם לכם!

– בואינא הנה, אומרים הם לי, מה אתה עומד שם בחושך? תן ואסתכל בך לפחות, אראה את
מראה פניך. אולי תקח קצת יי"ש?
– קצת יי"ש? אך, אומר אני, מי זה מסרב קצת יי"ש? איך כתוב שם בפסוק: איזה
"לחיים" ואיזה "למָנֶת" אומר רש"י: אלוהים הוא אלוהים ויי"ש הוא יי"ש. לחיים! –
אומר אני ומרביץ כוסית. – שאלוהים יתן, אומר אני, שתמיד תהיו עשירים ותשבועו הרבה נחת:
יהודים, אומר אני, שתמיד יהיו יהודים; שאלוהים יתן להם, אומר אני, בריאות וכוף, שיוכלו
לעמוד בכל הצרות.

– מה שמכם? – פונה אלי הגביר בכבודו ובעצמו, יהודי נאה בכיפה. – מניין בא יהודי,
איפה יושב יהודי, מה פרנסתו? האם נשוי אתה? יש לך איזה ילדים, וכמה ילדים?

– ילדים – אומר אני. – כל נחטא. אם כל ילד, אומר אני, שווה, כמו שגולדה שלי רוצה
לשכנע אותי, מליון, אז אני עשיר מן הגביר הגדול ביותר ביהופץ. החסרון, אומר אני, שעוני
אינו עושר ועוקם אינו יושר, כמו שכתוב בפסוק: המבדיל בין קודש לחול – למי שיש
מצלצלים הוא יכול. כסף יש באמת לברוצקים ובנות יש לי. וכשיש, אתה אומר, בנות כחוק, אין
חשק לצחוק. אבל אין דבר, אלוהים הוא אב. הוא משיג את שלו, כלומר, הוא יושב למעלה
ואנחנו מתענים למטה. עובדים בפרך, סוחבים קורות, וכי יש ברירה? כמו שאומרת הגמרא:
"במקום שאין איש" – גם דגמלוח הוא פיש. כל האסון הוא רק – האוכל. כמו שסבתך,
עליה השלום, היתה אומרת: "אילו הלוע היה שוכב באדמה, היה הראש הולך בזהב"... אל
תבואו בטרוניה, אומר אני, אין ישר מסולם עקום ואין עקום ממלה ישרה, ובפרט, אומר אני,
כשמברכים שהכל נהיה בדברו על קיבה ריקה.

– שיתנו ליהודי משהו לאכול! – קורא הגביר, ועל השולחן מופיעים
מכל-מאמינים-שהוא: דגים, ובשר, וצלי, ורבעי עוף, וקורקבנים עם כבד בלי סוף.
– תאכל משהו? – פונים הם אלי – לך, טול את הידיים.

– את החולצה שואלים, לבריא נותנים; אלא מה, אומר אני, תודה. קצת יי"ש, אומר אני,
בבקשה, אבל ללכת להתיישב פה ולעשות סעודה שלמה, בשעה ששם, בבית, אשתי וילדי, שיהיו
בראים... אם רצונך הטוב יהיה...

אות טובות, עם תופינים טובים למאכל
ותאווה לעינים, ואחרי כן כל מיני מאכלים
יקרים, מרק שמן, עם צלי, עם הרבה בשר –
אזא, עם יינות מובחרים ומשקאות מכל מה
שהפה יכול לדבר. ואני עמדתי מרחוק והש-
תוממתי על המראה, כיצד נגידי-היפוך הללו
אוכלים ושותים, בלי עין הרע! הריני אומר:
גלימא דעל כתפא צריך לתת בעבוט, ובלבד
להיות עשיר! כמדומני, כלום יודע אני,
הפרורים הנופלים כאן מעל השלחן, היו
מספיקים לבני ביתי די והותר לכל ימות
השבוע עד השבת ועד בכלל. אוי ואבוי, אבי
שבשמים, הלא אָל ארץ אפיים אתה, אל גדול
ואל טוב, רב חסד ובעל יושר, מה היה לך,

כי ככה עשית לעולמך, שיהא הכל ביד אחד,
וביד משנהו – לא כלום?! לאחד פשטידא
בחמאה ולשני מכת-בכורות? ולאידך גיסא
יבהלוני רעיוני: עט, פתי הגון הנך, טוביה.
חי נפשי! הלהורות אותי בינה אתה אומר
ולחיות לו דעה, איך שיגיהיג את עולמו?
מסתמא, אם הוא מוציא צו שיהא כך, צריך
להיות כך; שהרי אלמלא היה צריך להיות
אחרת, בודאי שהיה אחרת; אלא מאי? מפני
מה לא יהא באמת אחרת? ומתרציין: עבדים
היינו – הרי לזה אנו קצת יהודים בעולם.
יהודי צריך לחיות על האמונה ועל הבטחון.
חייב הוא להאמין קודם כל, שיש אלוהים
בשמים ועינו צופיה, ועליו להשליך יתבו,
על מי שאמר והיה העולם, שמסתמא כל מה
דעביד רחמנא לטוב הוא...

– הסו, והיהודי בעל העגלה היכן הוא? –
שומע אני קולו של מאן-דהו – וכי נסע כבר
מזה השלומיאל הלז?

– חס ושלום! – פותח אני פה ועונה מר-
חוק – מאי משמע, שאהיה נוסע לי בעלמא,
מבלי שאטול ברכת-הפרידה? שלום עליכם,
אני אומר, ברכת-ערב עליכם, ברוכים היוש-
בים, אכלו ושתו ותערב עליכם סעודתכם.
– גש הנה איפוא – ענו ואמרו הם לי –
למה תעמוד שם מרחוק בחשכה? הבה ונשים
עין בך, למצער, נביט לדמות פניך. שמא
טטול ותשתה מעט יי"ש?

– מעט יי"ש? אַת, אני אומר, מי הוא אשר
יסרב לגימית יי"ש? שהרי איך נאמר שם:
"איזה לחיים ואיזה למות" – ומפרש הקוגט-
רס: הבורא הוא בורא ויי"ש הוא יי"ש.
לחיים! – אני קורא ולוגם כוס גדולה, יתן
השם, אני אומר, שתחיו תמיד בעושר ובג-
דולה ותשבועו רב נחת. יהודים, אני אומר,
יהיו לעולם יהודים, יתן להם השם, אני
אומר, חיים ובריאות, שיהא בכוחם לסבול
את כל הצרות...

– מה שמכם? – פונה אלי הגביר בעצמו,
יהודי נאה, עטוף בירמולקה – מהיכן יהודי?
איה מקום מושבך ומה פרנסתך? בעל אשה
אתה? היש לך בנים וכמה בנים?

– בנים? – אני אומר – אין מה להתאונן,
ברוך השם, אם כל ילד וילד, אני אומר,

לעולם לא יתרוקן...

– לא – טוענים הם – חפצים אנו לשמוע
גזר דיננו מפי עצמך, ר' טוביה. אל תתירא,
בעקרבנים לא ייסרוך...

"מה לעשות בנידון דינא – הרהרתי –
רע! אם אומר: רובל אחד, חיישינך, שמא
אפשר היה ליטול שנים, ונמצא אני נפסד;
ואם אומר: שנים – אפשר שיחשבו, כי נטר-
פה דעתי עלי; שני רובלים בעד דרך קצרה
זו?"

– שלשה!!! – נמלטה הברה מפי, ועמה
נפל צחוק אדיר בין המסובים, עד שכבשתי
פני בקרקע...

– סלחו לי ומחלו לי, אני אומר, אפשר
נואלתי דיבור... סוס בעל ארבע רגלים
הוא, והרי גם הוא נתקל, ומכל שכן, אדם,
שלושנו אחת...

וירב הצחוק, אחזו כלם בבטניהם מתוך
צחוק מרובה.

– נו, די לצחוק! – פקד הגביר, ובתוך
דיבורו הוא נוטל מתוך חיקו כיס גדול והולך
ומוציא משם – כמה משער כבודו, למשל,
הנה ויגיד! – שטר בן עשרה, אדום כאש,
הלואי ונזכה ככה שנינו לחיים ארוכים,
ואומר: הרי שלך לפניך מצדי, ואתם, בנים,
תנו מחלכם איש איש כפי מתנת ידו.

– בקיצור, אריכות למה – התחילו עפין
על פני השולחן שטרות בני חמישה ובני
שלושה – ידי ורגלי רעדו; נדמה לי, שהנני
מתעלף.

– נו, מה אתה עומד? – אומר לי הגביר –
טול וצבור את מספר השטרות מעל השלחן
וסע לחיים ולשלום אל אשתך וילדיך.

– יתן לכם השם, אני אומר, כפל כפלים,
ותרב משכרתכם עשר פעמים, מאה פעמים
מזה... כל טוב ורב נחת אמן סלה! – ובתוך
זה הריני חוטף ושואב את כל הממון בשתי
כפות ידי – מי מנה? מי ספר? – ותחוב לכל
המקומות הפתוחים שבבגדי.

– לילה טוב, אני אומר, טוב לעולם, והיו
שלום ותשבועו, אני אומר, רב נחת, אתם
וצאצאיים וצאצאיים-צאצאיים וכל משפחת-
כם, אני אומר, ומשים פעמי אל העגלה,
אלא שהגבירה בעצמה, זו שבמטפחת-המשי,

מחירו, כמו שגולדה שלי משיאה אותה,
מליון שלם, הרי אז גדול חלקי מחלקו של
הגביר הכי-גדול ביהופץ; אולם החסרון הוא,
אני אומר, שהעני אינו עשיר והעקום אינו
ישר, ככתוב: המבדיל בין קודש לחול –
למי הכסף לו הקול. הכסף כסף לברודסקי,
והבנות ניתנו לי. וכשיש לאיש בנות, גדולה
עליו הרחמנות; אבל אין דבר, אלהינו הוא
אבינו, והטוב בעינינו יעשה, רצוני לומר:
מלך עליון יושב ממעל ואנו סובלים מתחת,
סובלים, יגעים, מסיעים עצים – כלום יש
ברירה אחרת? וכמאמר חז"ל: במקום שאין
אנשים – גם הסרטן לדג יחשב. כל עיקרו
של האסון אינו אלא – האכילה. וכמו שהיתה
זקנתי עליה השלום אומרת: אלמלא הפה,
היה הראש מכוסה זהב... אל תתרעמו עלי,
אני אומר, אין שנוא מדל גאה ואין עצוב
ממטיר-בדיחות, וביחוד, כששרים אותן
אליבא דריקנא...

– יושם אוכל לפני היהודי! – גוזר הגביר,
ומיד עולה על השלחן "מכל-מאמינים-ש-
הוא": דגים ובשר וצלי ורבעי-עוף וקורק-
בנות וכבדים בלי ערך ובלי שיעור.
– היאכל כבודו דבר מה? – שאלו אותי –
לך וטול ידיך.

– אין שואלין אלא לחולה, – הריני עונה –
את הבריא מלעיטין; אלא מאי, אני אומר,
תודה ותשואות חן-חן; קמעא יי"ש, אני
אומר – מהיכתיני; אבל לילך ולישב כאן
ולעשות סעודה שלמה בשעה ששם, בביתי,
זוגתי ואפרוחי, יחיו... אם לבכם טוב עלי...
בקיצור, כוונתי, כפי הנראה, הובררה,
והתחילו מעניקין לי לתוך העגלה כל אחד
ואחד ביחוד: מי גלוסקאה ומי דג, זה צלי
וזה רבע של עוף, הלז תה וסוכר, שומן,
מעשי מרחשת...

– את זה, ענו ואמרו, תביא דורן לאשתך
ולילדיך, ועכשיו הגידה, כמה אנו חייבים
לך בעד טרחתך, אשר טרחת בשבילנו?

– משל למה הדבר דומה, אני אומר, מה
שייד לומר, שאבוא לפניכם בשומא דבית-
דין... את אשר יהיה ברצונכם הטוב, אני
אומר, אותו תשלמו לי; נתפשר... איך אומר
העולם? יותר זהוב, פחות זהוב – כלי ריקן

בקיצור, כנראה שניחשו את כוונותי, והתחילו לארוז לי בעגלה כלאחד משהו אחר: זה לחמניה, זה דג, זה צלי, זה רבע עוף, זה תה עם סוכר, זה סיר עם שומן, זה צנצנת ריבה.

זה, אומרים הם, תביא הביתה מתנה לאשתך וילדיך. ועכשיו תגידי, כמה תצווה שנשלם לך עבור הטרחה שטרחת למעננו?

משל הוא, אומר אני, מה שייך. אני אצווה שימדדו לי? כמה שרצונך הטוב יהיה, אומר אני, ככה תשלם לי. נסתדר, איך הוא אומר, זהוב פחות, זהוב יותר. "המצורע כבר לא יצטרע"...

לא, אומרים הם, אנו רוצים לשמוע ישר ממך, אדון טביה! אל תפחד, לא יערפו, חלילה, את ראשך.

"מה עושים פה? - חושב אני לי. - רע ומר: אם אגיד שקל, הרי זו עבירה, שמא יכולתי לקבל שניים. אם אגיד שניים, אז אני חושש, שמא יראוני כמשוגע: על מה מגיעים פה שני שקלים?"

שלישייה!!!... נפלט מפי, ובקהל פרץ צחוק כזה, שכמעט וקברתי את עצמי באדמה.

אל תבואו בטרוניה, אומר אני, שמא קפצה מפי מלה: סוס, אומר אני, על ארבע רגליים גסיפן נכשל, ובפרט אדם עם לשון אחת... על זה פרץ צחוק עוד יותר גדול: פשוט החזיקו בצלעותיהם מרוב צחוק.

מספיק כבר לצחוק - קורא הגביר ומוציא מכיסו-החזה שלו ארנק גדול והולך ומושיך מתוך הארנק - כמה אתה חושב, למשל? נו, נראה אותך, תנחש! - עשיריה, אדומה כמו אש, שכה אהיה בריא אתך ביחד! - ואומר כך: "זה יש לך ממני, ואתם, ילדים, תנו מכיסכם כמה שאתם מבינים".

בקיצור, מה אתה צריך - החלו לעוף על השולחן חמישיות ושלישיות ויחידים - רגליים וידיים רעדו לי: חשבת, הנה אני מתעלף.

נו, מה אתה עומד? - אומר לי הגביר. - אסוף את מעט השקלים מן השולחן וסע בשלום אל אשתך וילדיך.

שאלוהים יתן לכם, אומר אני, כפל-כפליים, שיהיה לכם פי עשר, פי מאה, שיהיה לכם כל טוב, עם הרבה נחת! - ואוגר את הכסף בשתי ידי - מי ספר? מה ספר? - ודוחף לכל הכיסים. - לילה טוב, אומר אני, תמיד טוב, ותהיו בריאים, ושיהיה לכם, אומר אני, הרבה נחת, לכם ולילדיכם וילידי ילדיכם ולכל המשפחה, - אומר אני ופונה ללכת אל העגלה. פונה אלי אשת הגביר, זו שבמטפת המשי:

עצור נא רגע, אדון טביה, ממני תקבל מתנה מיוחדת: אם ירצה-השם מחר תבוא בעגלתך: יש לי, אומרת היא, בהמה שופעת, היתה פעם פרה נהדרת, היתה נותנת עשרים וארבע כוסות חלב; היום בשל עין-רעה הפסיקה להיחלב, זאת אומרת, להיחלב היא נחלבת, אבל חלב אינה נותנת...

שתחיי הרבה, אומר אני, שלא יהיו לך כל יסורים, אצלי פרתך גם תיחלב, וגם תתן חלב: הזקנה שלי היא, בלי עין-רעה, בעלת-בית כזאת, שמכלום היא עושה איטריות, מאצבעות היא מבשלת מרק עם קמח, בנסים היא עושה שבת ובמרפקים היא משכיבה ילדים... אל תבואו בטרוניה, אומר אני, שמא קפצה מפי מלה מיותרת. לילה טוב ותמיד טוב ותהיו בריאים, - אומר אני ופונה ללכת. אני יוצא לחצר אל העגלה - אוי ואבוי, אסון, צרה, מגפה! אני מסתכל לכל עבר, והילד איננו - אין סוס!

נו, טביה, חושב אני לי, עובדים עליך!... ועולה בדעתי סיפור יפה, שקראתי פעם באיזה ספר, איך ה"חברה" עלו בניכר על יהודי ישר, חסיד, שידלוהו והביאוהו אליהם, לארמון שמחוץ לעיר, נתנו לו לאכול ולשתות, ואחר-כך לפתע-פתאום נעלמו, עזבוהו לבדו עם נקבה; הנקבה מייד הפכה לחיה-רעה, החיה-רעה התגלגלה בחתול, והחתול - לפיפּרנוּטְר, לשפיפון עלי-אורח... "ראה-נא, טביה, אומר אני אל עצמי, האם לא מובילים אותך לבית המרחץ פה?"

מה אתה מתברבר שם ומה אתה רוטן תחת האף? - שואלים אותי.

מה אני מתברבר? - עונה אני. - אוי ואבוי לי, אומר אני, שאני חי בעולם; יש לי נזק: הסוס שלי...

הסוס שלך. מחזירים הם לי, באורווה. אנא תטריח את עצמך לשם, לאורווה. אני נכנס לאורווה ומסתכל: כן, כשם שאני יהודי! הבחור שלי עומד לו יפה למדי בין סוסי העשירים, מעמיק חקר בלעיסה, טוחן את שבולת-השועל בטעם, על מה שהעולם עומד.

שמע-נא, אומר אני לו, חכם שלי, כבר זמן ללכת הביתה; בבת-אחת להתנפל על אוכל, אומר אני, אסור; נגיסה מיותרת אחת, אומרים, יכולה להזיק...

בקיצור, בקושי שיכנעתי אותו, רתמתיו במחילה לעגלה ופניתי הביתה עליו ושמת, שרתי "מלך עליון" לגמרי בגילופין. גם סוסי היה לא אותו סוס שקודם; עור חדש צמח עליו; כבר לא חיכה לשוט, רץ כמו מזמור, באתי הביתה כבר די מאוחר בלילה, הערתי את אשתי בשמחה ובעליצות.

תג שמת, אומר אני לה, מזל-טוב לך, גולדה!

מזל-טוב שומם וחשוך עליך, אומרת היא, מה אתה חגיגי כל-כך, נותן-הלחם היקר שלי? זה אתה נוסע מחתונה, או מברית-מילה, טוהה-הזהב שלי?

גם חתונה, אומר אני, גם ברית-מילה! חכי, אשתי, הנה עוד מעט תראי אוצר, אומר אני; אך קודם-כל תעירי את הילדים, שגם הם, מסכנים, יהנו, אומר אני, ממאכלי יהופץ...

האם אתה מטומטם, או שאתה מטורף, או שחסר לך בורג, או שיצאת מדעתך? משהו אתה מדבר כמו משוגע, שונא-יציון! - אומרת לי אשתי ומקללת, קוראת לי את כל התוכחה, כרגיל יהודיה.

יהודיה, אומר אני, נשאת יהודיה; לא בחינם אומר שלמה המלך, שבין אלף נשים לא מצא אחת לעניין. מזל, בחיי, שפסקה היום האופנה שיהיו לאדם הרבה נשים, - אומר אני ויוצא לי אל עגלתי ומביא משם את כל הדברים הטובים שארוזו לי, ושם את כל זה על השולחן. החבראי שלי רק ראו לחמניות, הריחו בשר, ומיד התנפלו כולם על השולחן כמו הזאבים הרעבים, מסכנים; נעשתה אצלם חטיפה כזאת, הידיים רעדו, השיניים טחנו; היה, כמו שכתוב בפסוק: "ויאכלו!" - אומר רש"י: הרביצו כמו הארבה. דמעות עמדו בעיניים...

נו, תגידי כבר, - אומרת לי הפלונת שלי, - אצל מי הייתה ארוחת-עניים, או סתם סעודה, ומה אתה גאה כל-כך?

קראה לי:

עמוד נא לרגע, ר' טוביה. מאתי תקבל מתנה מיוחדת; מחר, אם ירצה השם, בוא הלום; יש לי, היא אומרת, פרה חברברה, שלפנים היתה פרה מצויינה והיתה נותנת כ"ד כוסות של חלב, ועתה שלטה בה עינא בישא ונחרב מקורה...

תחיה גבירתי עד מאה ועשרים שנה, אני אומר, אל תצטערי, אצלי תתן הפרה חלב גם עכשיו: הפלונת שלי היא, בלי עין הרע, עקרת-בית כזו, שמאין היא עושה יש, מאפס היא מבשלת אטריות, בניסים היא מכינה לשבת ובמהלומות היא מיישנה את הילדים... יסלח לי וימחל לי, אני אומר, אם הרביתי בדיבור מיותר. לילה טוב והיינו שלום, אני אומר וצוועד אל עגלתי. עוד אני בא אל העגלה אשר בחצר, מתבונן אנה ואנה לראות בשלום סוסי - אויה לי! אסון, צרה, פורעניות! לעבר זה, לעבר אחר - והילד איננו - אין סוס!...

נו, טוביה - הריני הוגה - נלכדת ב"פח" ועל זכרוני עולה מעשה נאה, שקראתי לפנים באיזה ספר, איך שהחברה כת ליצנים מצאה בנכר יהודי תמים וחסיד אחד, הביאתהו בערמה אל היכלה אשר בסביבות העיר, נתנה לו לאכול ולשתות כאוות נפשו, ולאחר כך, נעלם הכל פתאום והוא נשאר ביחידות עם נקבה אחת. הנקבה נתהפכה מיד לחיה רעה, החיה הרעה נתגלגלה כרגע לדמות של חולדה, ומן החולדה יצא שפיפון... "ראה נא והביטה, טוביה, אני אומר לי לעצמי, אם לא לצים יליצו בך הלילה..." - מה אתה מחטט שם ומה אתה לוחש שם בסתר? - שואלים אותי.

מה אני מחטט? אני עונה; אוי ואבוי לחטוטי, אני אומר, ולחיי בכלל! בהיזק גדול גתיסרתי: סוסי... - סוסך באורווה הוא...

אני בא אל האורווה ומעיף עין: כן, כמו שאני יהודי, הבחור שלי עומד עמידה של חשיבות בין סוסי-הבעלים, עסוק מאד בלעי-טת המספוא - לעיסה כהלכה; "ואכלת ושב" עת!

שמע נא, חכמי, אני אומר אליה, עת הביתה; אסור לכלות הכל בבת אחת; אכילה גסה, אומרים, מזיקה לבריאות...

בקיצור, בעמל רב עלה לי להטותו אחרי ולאסרו, במחילה, בעגלה - ואסע הביתה שמח וטוב לב ובומר של "מלך עליון" - ממש בגילופין! גם סוסי היה כבר אחר, כלל לא זה שלפני שעה; עור חדש הועלה עליו, ושוב לא המתין להערת-השוט, אלא רץ כ"מזמור"; באנו הביתה בשעה מאוחרת כבר והערתי את אשתי בשמחה, בששון:

יומא טבא, גולדה! מזל טוב!

חושך-מצריים עליך, עונה היא. מה זה רוח-החג אשר נח עליך, נותן-לחמי היקר? מחתונה או מברית-מילה הנך נוסע, נוקב-מרגליות שלי?

מחתונה ומברית-מילה גם יחדיו! - אני אומר - המתני, אשתי, ותחזינה עיניך מיד אוצר בלום מכל טוב; אבל קודם כל העירי את הילדים; יהנו העלובים גם הם, אני אומר, ממאכלי יהופץ...

מה? נשתגעת - שונאי ציון - או נהיית חסר-דעה, או דעתך נטרפה עליך, או בינתך הסתתרה? - אומרת לי אשתי ומקללת, וקוראת עלי את פרשת-התוכחה, כרגיל אצל אשה.

אשה, אני אומר, לעולם אשה היא; לא לחינם אמר שלמה המלך: ואשה בכל אלה לא מצאתי! אושר גדול הוא, חי נפשי, מה שאסור בזמננו לישא הרבה נשים - כך אני אומר ויוצא אל עגלתי והולך ומכניס משם

יש זמן, אומר אני, גולדה, תדעי הכל. תפחינא, אומר אני, אש במיחם, ואחר-כך נשב כולנו מסביב לשולחן, אומר אני, נשטה כוסות תה, כמו שצריך להיות. בן-אדם, אומר אני, חי רק פעם אחת בעולם, לא פעמיים, ובפרט, אומר אני, שיש לנו כבר עכשיו משלנו בהמה של עשרים-וארבע כוסות ליום; מחר, אסירצה-השם, אביא אותה הנה. נו, נראה אותך, גולדה, - אומר אני לה ומוציא בבת-אחת את כל חבילת השטרות. - נו, נראה אותך, תהיי זריזה ותנחשי כמה כסף יש לנו פה?

אני מסתכל על אשתי - היא לא בן-אדם, מתה כמו הקיר, לא יכולה להוציא מלה מן הפה. - אלוהים אתך, גולדה מחמל-נפשי, אומר אני, מה נבהלת כל כך? אולי את פוחדת, אומר אני, שמא גנבתי או גזלתי את זה? פה, אומר אני, את יכולה להתבייש! את אשתו של טביה זמן רב כליכך ומסוגלת לחשוב עלי דבר שכזה? טפשונית, אומר אני, זה כסף כשר, הרווחתי ביושר, בשכל שלי ובעמל שלי; אני, אומר אני, הצלתי שתי נפשות מסכנה גדולה, אומר אני, אלמלא אני, אלוהים יודע, מה היה קורה להן!...

בקיצור, סיפרתי לה את כל הסיפור, מאלף עד תיו, איך אלוהים הנהיג אותי פה סביב סביב; ונגשנו שנינו לספור את הכסף עוד פעם ועוד פעם - היה שם בדיוק פעמיים ח"י ואחד מיותר, הא לך בסך-הכל, זאת אומרת, שלושים ושבעה שקלים!... שלי פרצה בככי.

מה את בוכה, אומר אני, יהודיה טפשה? - איך לא אבכה, אומרת היא, שהבכי בוכה את עצמו? כשהלב מלא, אומרת היא, עוברות העיניים על גדותיהן. שאלוהים, באמת, אומרת היא, כה יעזור לי, איך שהלב לחש לי, שתחזור עם בשורה טובה. אני כבר לא זוכרת, אומרת היא, את הזמן, שהסבתא צייטל, שתהיה מובדלת הרחק, באה אלי בחלום. אני שוכבת וישנה, פתאום בא לי בחלום כלי-חליבה, מלא כמו עין; הסבתא צייטל עליה-השלום, נושאת את כלי-החליבה מתחת לסינר, שלא יתנו חלילה עין טובה, והילדים צועקים: אמא, לפה!...

רק אל תחטפי את האיטריות לפני שבת, אומר אני, נשמה שלי; שיהיה לסבתא צייטל

גודען מלא-אור, אומר אני, עדיין אינני יודע אם יהיה לנו משהו ממנה; אבל אם אלוהים, אומר אני, יכול היה לחולל נס כזה, שתהיה לנו בהמה, אז הוא בוודאי ידאג לכך שהבהמה תהיה בהמה... מוטב שתתני לי עצה, גולדה מחמל-נפשי, מה עושים עם הכסף?

אדרבה, מחזירה היא לי, מה אתה חושב לעשות, טביה, עם כל כך הרבה כסף, בלי עין-הרע?

אדרבה ואדרבה, אומר אני, מה, חושבת את, יכולים אנו לעשות, בלי עין-הרע, עם קאפיטאל כזה? - ושנינו התחלנו לחשוב לשם, לפה, זה, ההוא, שברנו לנו את הראש, מנינו כל מסחר שיש אי-שם בעולם, בלילה ההוא סחרנו והסתחררנו בכל מה שתרצה: קנינו זוג סוסים ומכרנום מייד עם רווחים; פתחנו חנות לסידקית בבויבריק, מכרנו את כל הסחורה ומייד קנינו חנות בדים; קנינו חתיכת יער, תפסנו דמיוניתור כמה שקלים והסתלקנו; ניסינו לקנות את מסי-הבשר של אנטונווקה, לקחת את ה"פרויקט", עשינו קצת הלוואה, מסרנו את הכסף בריבית!...

משוגעים כל אויבי! - אומרת אשתי. - אתה רוצה להתיר את מעט הפרוטות ולהישאר עם השוט?

אלא מה, אומר אני, לסחור בלחם ואחר-כך לפשוט את הרגל יותר טוב? מעט, אומר אני, מתדלדל העולם היום בשל חטה? לכי, אני אומר, תשמעי מה שמתרחש באודיסה!

מה אני צריכה, היא אומרת, את אודיסה? אבות-אבותינו אף פעם לא היו שם וילדי לא יהיו שם, כל זמן שאני חיה והרגליים נושאות אותי. - אז מה את רוצה? - אומר אני.

מה אני רוצה? - אומרת היא. - אני רוצה שלא תהיה גולם ולא תדבר שטויות.

בטח, אומר אני, עכשיו את חכמה, איך אומרים: כשבאות המאות באות הדעות, ואם מישהו אולי עשיר, אז הוא בוודאי חכם... תמיד ככה!

בקיצור, כמה פעמים הסתכסכנו ומייד לאחר-מכן התפייסנו, הסכמנו על התוכנית שאל הבהמה החברברה נקנה עוד בהמה חולבת, שנותנת חלב!...

אז אתם בוודאי תקשו קושיא: מה פתאום בהמה, למה לא סוס? אז אענה לכם: מה פתאום סוס, למה לא בהמה? שהרי בויבריק היא מקום חביב, ששם מתכנסים בקיץ כל עשירי יהופץ הבאים לקייטנות, ומכיוון שאנשי יהופץ הם כולם אנשים יפיינפוש מאוד, שחונכו שיביאו להם הכל מן המוכן, ישר אל תוך הפה: עצים, בשר, ביצים, עופות, בצלים, ופלפל, ופטרוזיליה, - אז למה שלא יקצא אחד כזה, שיקבל על עצמו להביא להם תמיד הביתה גבינה וחמאה ושמתן וכדומה? לפי שאנשי יהופץ מחזיקים מאוד מן האכילה והשקל אצלם, איך אתה אומר, ממזר, הרי שאפשר לעשות כסף טוב וגם להרוויח רווח עבה. העיקר, ובלבד שהסחורה תהיה סחורה; וסחורה כזאת כמו שלי לא תשיגו אפילו ביהופץ. שיהיו לי כך ברכות יחד אתכם, כמספר הפעמים שאנשים חשובים, נוצרים, מתחננים אצלי שאביא להם סחורה טרייה: "הגיעתנו השמועה, אומרים הם, סבל, שאדם ישר אתה, אם כי יהודי, פדחת!..." אתה חושב שמהיודים אפשר לשמוע קומפלימנט כזה? כמה זמן שיחלו אויבי! מלה לא תשמע מן היהודונים שלנו. הם יודעים רק להציץ בסיר של הזולת. ראו אצל טביה בהמה מיותרת, כרכרה חדשה, - אז התחילו לשבור להם את הראש: מניין וממה? האם לא סוחר אותו טביה בסיגנציות מזויפות? או שמא אינו מבשל כוהל בחשאי, בשתיקה?..." "הזהיזה! תשברו לכם, אחים חביבים, חושב אני לי, את הראש לבריאות!"

אינני יודע אם תאמין לי - אתה כמעט הראשון שסיפרתי לו את כל ההיסטוריה, כיצד ומה ומתי... אבל נדמה לי, שקצת הארכת בדיבור. אל תבוא בטרוניה עלי, צריכים לפנות, איך אתה אומר, אל העסק, או כמו שכתוב בפסוק: כל עורב למינהו - כל אדם לעיסוקיו. אתה לספרים שלך, אני לסירים ולכדים שלי... דבר אחד אבקש ממך, אדוני: שלפחות לא תכתוב אותי בספר; ואם תכתוב אותי, שלפחות לא תציג את שמי האמיתי... תהיה לי בריא, ושיהיה התמיד שלך טוב.

ושנינו התחלנו לחשוב כך וכך, ישר והי פוץ; שברנו את ראשינו, העלינו כל מיני עסקים שיש בעולם, ובאותו הלילה סחרנו גם שנינו בכל מה שיכול לעלות על הדעת: קנינו זוג של סוסים טובים ומכרנו אותם מיד בהרבה רווחים; פתחנו חנות של צרכי-

כל המחמדים והממתקים, שהעניקו לי בבוי בריק, ומעמיד הכלי-בכל על השולחן. ומכיוון שראו בני ביתי את הגלוסקאות וריח הבשר עלה באפם, מיד התנפלו העלובים על השולחן, כזאבים רעבים, והתחילו חוטפים ואוכזלים, חוטפים ודורסים, והידים רעדו, והשי-נים קוססו, ככתוב: "ויאכלו" - ופירש רש"י: עלו כחגבים. - דמעות עלו בעיני... - נו, הגידה לי הפעם, - דורשת אותי זוגתי - ממשטה של מי הצלת את כל אלה, ומה זה אני רואה את פניך והינם מצהיבים?

תני לי שהות, גולדה, עוד תיודעי מה כל; לעת עתה, אני אומר, הרתיחי את המיחם, ואז נשב כולנו אל השולחן, אני אומר, ונשטה כוס חמין, כמו שצריך להיות; האדם, אני אומר, חי רק פעם אחת עלי אדמות, ולא שתי פעמים, וביחוד, אני אומר, עכשיו כשכבר יש לנו פרה משלנו, פרה הגותנת כ"ד כוסות חלב ליום. מחר, אם ירצה השם, אביאה הלום, ומה, גולדה - הריני פונה אליה לאחר כך ומוציא כהרף עין את כל חבילת-השטרות אשר לי - הי נא הרוצה ונחשי, כמה ממון לנו בכאן?

הנני מעיף עין על אשתי - נשטנו פניה ככרום. חזרה כסיד הכותל, והגה לא תוכל להוציא מפיה.

אלוהים עמך, גולדה חייתי, אני אומר, למה נבהלת כך? אפשר יראה את, אומר אני, שמא גנבתי את זאת או גזלתי ושמתי בכפי? פה, אני אומר, בושי והיכלמי; הרי את מקודשת לטוביה זה עידן ועידנים, ועדיין יכולה את לחשדני בכגון דא? פתיה, אני אומר, זהו ממון כשר, שהשתכרתי באמונה, בשכלי וביגיע כפי; שתי נפשות, אני אומר, הצלתי מסכנה גדולה, ואלמלא אני, מי יודע מה שהיה עולה להן!...

בקיצור, סיפרתי לה את כל הענין מהחל ועד כלה, מא' עד ת', איך שסובב ה' את פני כל המעשים הללו, ובתוך זה התחלנו שנינו מוגים את המעות פעם ושתיים - בצרור היה בדיוק שתי פעמים ח"י ועוד ר"ט אחד נוסף, דהיינו, סך-הכל, קיימא לן: שלושים ושבעה רובלים!... היא פרצה בככי. - למה תבכי, פתיה?

כיצד לא אבכה, עונה היא, אם באה שעת-בכיה? כשהלב מתמלא, מטייפין העינים; יעזור לי השם ככה באמת, אם לא לבי נבא לי, שתבוא היום בבשורה טובה; אינני זוכרת כבר את העת, אומרת היא, שזקנתי צייטל, תבדל בין חיים למתים, תראה אלי בחלום; הריני שוכבת ונרדמת, ופתאום והנה בחלומי דלי מלא עובר על כל גדותיו; וזקנתי צייטל, עליה השלום, נושאת את הדלי תחת סינורה, בכדי שלא תשלוט בו עינא בישא, והילדים צועקים: אמא, חלב!...

אל תקדמי "נעשה" ל"נשמע", נשמתי, אני אומר, תנוח לה נפשה של הזקנה צייטל בעדן גן אלהים, אבל אם השם יתברך, אני אומר, עשה לנו ניסים כאלה והזמין לנו פרה כזה וודאי שהוא הוא ישיגה, שהפרה תהא פרה... עתה עוצי ואשמע, גולדה יקירתי, מה עלינו לעשות במעותינו?

אדרבה, מה דעתך אתה, טוביה, לעשות בכסף רב כל כך, בלי עין הרע?

אדרבה ואדרבה - אני מסייע לה - מה, חושבת את, יכולים אנו לעשות ברכוש כזה, בלי עין הרע?

ושנינו התחלנו לחשוב כך וכך, ישר והי פוץ; שברנו את ראשינו, העלינו כל מיני עסקים שיש בעולם, ובאותו הלילה סחרנו גם שנינו בכל מה שיכול לעלות על הדעת: קנינו זוג של סוסים טובים ומכרנו אותם מיד בהרבה רווחים; פתחנו חנות של צרכי-

מס' : 213-203, (1980) 10, קניא, גימ' ה' (גימ' ה' 2021/10)

אוכל בבויבריק, שמנו בזמן קצר את כל הסחורה בכסף-בעיין, ותיכף פתחנו חנות של מלבושים; נשאנו ונתנו במקצת יער, הישגנו סכום ידוע בעד יד-באמצע ונמלטנו על נפשתינו; ניסינו להעלות על מחיר הטאקסה שבאנאטבקה, לרכוש את ה"פרויי-קט", לבוא במגע ומשא עם לזוים ומשלמי ריבית...

- חלאי פרעה! - התרעמה אשתי - רצור נך לבזבו את מעט המזומנים שלנו ולהיות ר שוב אצל השוט?

- אלא מאי? - הריני טוען - לסחור בלחם ולפשוט אחר כך את הרגל? המעט לך, אני אומר, כל המהומה שהביא מסחר החיטה לעולם? לכי, אני אומר, ושמעי מכל הנעשה באדעס.

- מה לי אדעס - התפרצה אשתי - אבותי ואבות אבותי לא היו שם מעולם וגם בני לא יהיו שם, כל זמן שאני בחיים ורגלי משמ- שות אותי.

- אלא מה את רוצה? - אומר אני. - מה אני רוצה, אומרת היא; רוצה אני שלא תהא שוטה ולא תדבר הבלים.

- בוודאי, אני אומר, עכשיו הרי את החכמה, והני דאמרי אינשי: עם המאות תבואנה הדעות, וש מא עשיר - ברי חכם... תמיד כך!

בקיזור, פעמים אחדות באנו או בריב, ומיד עשינו שלום ביננו, ונתקבלה ההחלטת:

להוסיף ולקנות על הפרה החברברה עוד פרה אחת חולבת, שנותנת חלב...

ואם ישאלני כבודו, ובוודאי ישאל, את הקושיא: מפני מה דווקא פרה, מדוע לא סוס? אף אני אענהו: למה סוס, מדוע לא פרה? בובריק הלא היא מקום, שנגידי יהופץ מתאספים לשם לכל ימות החמה לגור בנאות-דשא, והיות שהיהופציים הללו הינם כולם בריות עדינים מאד, דהיינו, שרגילים הם, כי יביאו להם הכל מן המוכן ישר לתוך פיהם: בין עצים ובין בשר ובין ביצים, תרנגולות, בצלים, פלפלין, כרפס - מדוע איפוא לא ימצא גם פלוני בן אלמוני אחד, שיתחייב להביא להם לביתם כפעם בפעם גבינה וחמאה וכותח וכדומה? מכיוון שהיה- פציים מדקדקין מאד במצוות אכילה והרובל אינו אצלם אלא "ממזר", כמו שאומרי, הרי לא מן הנמנע הוא, שיהא ה"פדיון" על ידם מצוי ביותר וגם הריווח לא קטן. העיקר הוא, שהסחורה תהא סחורה, וסחורה כמו זו שאצ- לי הרי אין בנמצא אפילו ביהופץ גופה; מי יתן ותחולנה הברכות על ראשי ועל ראש כבודו גם יחד, אדוני שלום עליכם, איך שפעמים הרבה פנו אלי גדולי ארץ, נוצרים

ממש, בבקשה, שאביא להם סחורה רעננה: "שמענו, הם אומרים, טבל, שהינך בעל יושר, אעפ"י שיהודי מצורע אתה"... ושמא ידמה כבודו, כי מפי יהודי אפשר לשמוע לפעמים חלקות כמו אלה? - על שונאי הרעה! לעולם לא תשמע מלה רכה מפי אחינו בני ישראל. ראו אצל טוביה פרה אחת יתירה, קרון חדש - ומיד התחילו מתעמקין בדבר: מהיכן וממה? שמא עוסק טוביה הלז בשטרות מזויפים? או שמא מוציא הוא יין לשריפה בצנעא ובהסתר? ... "חא-חא-חא!" מוחותיכם בשבילי, אחי היקרים!... איני יודע, אם יאמין לי כבודו - אתה הוא כמעט הראשון, שהרציתי לפניו את כל הסיפור, איך ומה ואימתי? אבל, כמדומני, שהגדשתי קצת את סאת דיבורי, וימחול לי כבודו, חייב אדם לשים לבו לעסקו, כמו שכבודו אומר, או ככתוב: כל עורב למינהו - כבודו לספריו ואני לקדרותי ולכדי... אך אחת אבקש, אדו- ני, לבל תכתבני, לכל הפחות, באחד מספ- ריך, ואם תכתבני ותציגני לראווה, אל תפ- רש, למצער, את שמי... הייה שלום וברכה - אמן וכן יהי רצון.

ממין : ס"א קריאג , 1) (,